

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 564

מסכת סנהדרין ל' - ל"ו

בס"ד, כ"ח אדר תש"ע

השבוע בגליון

- ◆ הפער שבין דורות ראשונים לדורות אחרונים
- ◆ יין נסך והטיית משפט אביון - מה הקשר?
- ◆ כולם קדושה לך ישלשו

- ◆ למי הזכות למנוע תפילה בציבור וקריאת התורה?
- ◆ מדוע אין רשות לחלוק על תנאים ואמוראים?
- ◆ קבלת חכמי ישראל אחר חתימת המשנה והתלמוד

דבר העורך

מה ביקש היהודי רגע לפני שהנאצים ימ"ש רצחו אותם? עדות הסטורית!

בשבוע שעבר עסקנו באדם שהנציח את זכרו של אביו ז"ל, ב"ש"ס "מאורות הדף היומי", ובעקבות כך הוא עצמו הצטרף לשיעורי הדף היומי. בזאת, מלבד שדאג לעילוי נשמת אביו, זכה להשכיל ולקבוע עיתים לתורה ורומם גם את נשמתו הוא. השבוע נתמקד במסמך היסטורי מרגש ביותר, אשר נכתב על ידי יהודי בתוך גיא ההריגה, דקות ספורות לפני שנרצח על ידי הנאצים, ימח שמם וזכרם. מסמך זה נשלח אלינו על ידי אחד מקוראינו בצפון הארץ, החפץ בעילום שמו.

המכתב מבטא את כמיהתו של היהודי, שנשמת אלוקים שוכנת בקרבו, לחיי נצח. במלותיו אשר נכתבו בדם לבו בעוד הקלגסים מתדפקים על דלתו, חרט יהודי זה פרק קדושה נוסף, בן-אלמוות, בהסטוריה הארוכה של עמנו, וממנו עולה השאיפה הנצחית, האמיתית, המקנת בלב כל יהודי שרגלי אבותינו עמדו על הר סיני.

השואה הנוראה שחלפה על עמנו, המיטה גם אסון רוחני נורא ואיום, בעקבות החלל העצום שנפער באחת. שומה עלינו ללמוד מעדויותיהם המרטיטות של הבודדים ששרדו מגיא ההריגה, אשר הנחילו לדורות הבאים אחריהם את מסירות הנפש המופלאה שהפגינו הנרצחים, ה"יד."

כך גם נהג רבי ישראל שפירא זצ"ל, האדמו"ר מבלאזוב, גאון וצדיק שניצל מן השואה, בעת שהוזמן לנאום בסיום הש"ס במסגרת הדף היומי, אשר הוקדש לעילוי נשמת היהודים שנעקדו בשואה על קידוש השם.

כנאום אשר שולבו בו יגון וצער על הטרגדיה שחוהו במו עיניו, עם תקווה ושמחה על תקומת עולם התורה, הפליא הגאון לספר, כי בעצמו חזה ביהודים אשר לא הססו ולו לרגע קט, וסירבו למסור את ילדיהם

◀

דף לא/ב כופין אותו ודן בעירו

למי הזכות למנוע תפילה בציבור וקריאת התורה?

"שולחן ערוך" מונה בחלק אורח חיים את דיני השבת ואת הלכותיה, ובסימן של"ט סעיף ד' הוא מציון, כי בשבת אסור לדון דין תורה. על כך מוסיף בעל "מגן אברהם" (ס"ק ג'): "אין מסדרין טענות בשבת, ור"ג תיקן שלא לבטל התמיד בשבת". מה פשרו של משפט זה? כיצד שורבב קרבן התמיד להלכות אלו?

בעל "שלטי גיבורים" בסוגייתנו (דף ט/ב מדפי הרי"ף) דן במנהג מעניין שרווח בתקופת הגאונים והראשונים בארצות אשכנז וספרד, לפיו אדם שביקש לתבוע את חברו לדין תורה והנתבע סירב להענות לו, היה מונע את התפילה בציבור ואומר: "אני כולאו עד שיעשו לי דין" (מבוא לראב"ה), או שמנע את הקריאה בתורה בציבור, ובכך דרבן את בני הקהילה להתערב ולגרור לסרבן להסכים להופיע לדין.

יסודו של מנהג זה בתקנת הגאונים (מחזור וויטרי עמ' 758), ורבים מן הראשונים והפוסקים (רמ"א או"ח סי' נ"ד סעי' ג', וח"מ סי' ה' סעי' ב', ושם סוף סי' י"א בסמ"ע ועוד) דנים בו. ככל הנראה נועדה תקנה זו לסייע לעשוקים ולנרדפים מפני בעלי דין אלימים, ופעמים בוטלה התפילה בציבור או הקריאה בתורה בציבור לימים רבים (עיי' "אור זרוע" ה' שבת סי' מ"ה).

תקנה זו נוצלה יתר על המידה ושיבשה את חיי הקהילה, עד שרבינו גרשום מאור הגולה הגבילה וסייגה בתקנות ובחרמים, לפיהם אין ה"קובל" [כך כניו בראשונים] רשאי לבטל אלא את תפילת ערבית. אם עשה כן ג' פעמים ולא נענה, הותר לו לעכב את הכנסת ספר התורה לארון הקודש בימי שני וחמישי. רק לאחר מכן הותר לו לעכב את הקריאה בתורה בציבור, ואם בכל אלו לא היה כדי להכך את ערפו הקשה של הסרבן, רשאי היה ה"קובל" לעכב את התפילה בכל בתי הכנסת שבעירו.

זהו, איפוא, פשר דברי ה"מגן אברהם" ו"ר"ג תיקן שלא לבטל התמיד בשבת". כלומר, רבינו גרשום מאור הגולה תיקן, כי בשבת ה"קובלים" לא יבטלו את התפילה המכונה "תמיד" [כקרבו תמיד] (עי' "משנה ברורה" סי' של"ט ס"ק י"א).

אמנם מנהג זה אינו נוהג כבר שנים רבות, אך במקרה יוצא מן הכלל המליץ הגאון בעל "קהילות יעקב", הסטייפלר זצ"ל, לרב מסויים לעכב ואף לבטל את הקריאה בתורה בבית הכנסת, כדי לעורר את הציבור על ענייני כשרות שונים. הוא מעיר שאין לבטל את הקריאה בתורה במשך כל השבת ולקרוא את הפרשה בשבוע הבא, אלא יש לנהוג כדברי "דגול מרובה" (המובא ב"משנה ברורה" סי' קל"ה סעי' ב') - לעכב את הקריאה בתורה עד תפילת המנחה של אותה שבת ("קריינא דאיגרתא" ח"א מכתב קע"ח).

עילוי נשמת

הר"ר **חיים צבי פסקוביץ** ז"ל
ב"ר זאב דב ז"ל והצדקת ריינה גולדה ע"ה
נלב"ע ג' בניסן תשנ"ט
תנצב"ה

הנוצח ע"י משפחת פסקוביץ שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **אברהם חיים המלסדורף** ז"ל
ב"ר ברוך ז"ל
נלב"ע ר"ח ניסן תשס"ז
תנצב"ה

הנוצח ע"י משפחת המלסדורף וליפקסר שיחיו

עילוי נשמת

מרת **בת ציון גניץ** ע"ה
בת הגאון רבי זוסמן ריגר זצ"ל
נלב"ע כ"ו באדר תשנ"ו
תנצב"ה

הנוצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **מוטי גניץ** ומשפחתו שיחיו - הרצלילה פיתוח

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **נפתלי הרץ נס** ז"ל ב"ר יצחק אייזיק ז"ל
נלב"ע כ"ח באדר תשס"ג **תנצב"ה**
הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

פנינים

דף לא/א דין בלי רזיא

לשאת שתי נשים

בישיבת וואלאזין נהגו המזכירים לפתוח את מכתבי התלמידים, שמה ימצאו בהם דברים אשר לא כדת... פעם אחת ניגש מזכיר הישיבה אל אברך ששהה בגפו בישיבה, כנהוג באותם ימים, ואיחל לו "מזל טוב" מאחר שבמכתב שהגיע מביתו נאמר, כי אשתו ילדה לו בת. אותו אברך היתמם ושאל: "מאיזו אשה, מן הראשונה או מן השנייה?" המזכיר נדהם ולבסוף הגיב בתמיהה: "הלא חרם דרבינו גרשום הוא, שלא לשאת שתי נשים!" החזיר האברך בהתרגשות "ועל פתיחת מכתבים שלנו, אין חרם דרבינו גרשום?" ("זהרו בכבוד חריכם").

דבריהם, משום ש"כל הדברים שאינם מבוארים בתלמוד שסדרו רבינא ורב אשי יכול לסתור ולבנות אפילו לחלוק על דברי הגאונים" (רא"ש שם).

יודגש כי כל הנאמר לעיל עוסק בחכם הראוי להוראה, וברור מעבר לכל ספק כי הבין את דברי קודמיו לאשורם בטרם ביקש לחלוק עליהם. אולם כאשר מרחק הדורות וקטנות המוחין מוכיחים כי אין אנו יורדים לעומק הבנתם של בני הדורות הקודמים, מובן מאליו שאין לנו רשות לחלוק על דבריהם, מאחר שכדי לחלוק על דבר-מה - יש להבינו (קובץ עניינים שם).

להלכה נפסק ("שולחן ערוך" חו"מ סי' כ"ה סעי' א'), כי אין דיין רשאי לחלוק על כל דין המפורש בספרי הפוסקים שלפניו [עיי"ש ברמ"א שהביא דעת הרא"ש הנ"ל, ועיי"ש ב"פתחי תשובה"].

דף לו/ב הכל כשרין לדון דיני ממונות הכל לאתווי מאי אמר רב יהודה לאתווי ממזר

יין נסך והטיית משפט אביון - מה הקשר?

במשנה הראשונה בפרקנו נאמר: "הכל כשרים לדון דיני ממונות". רב יהודה בסוגייתנו מבאר שבאמור המשנה "הכל", היא כוללת גם ממזר, שאף על פי שהוא פסול לשמש כדיין בדיני נפשות, הוא כשר לדון דיני ממונות. גם לשון המשנה בתלמוד הירושלמי (סנהדרין פ"ב הל' ז') היא כלשון משנתנו: "הכל כשרין לדון דיני ממונות", ומפרש שם רבי יהודה: "אפילו ממזרין". אלא שהירושלמי מוסיף, כי "רבי יהודה אומר אין מדקדקין ביין נסך... כתיב לא תטה משפט אביון בריבו...". כיצד השתרבב הדין "אין מדקדקין ביין נסך" להלכות העוסקות בדיינים? ובכלל, האם אמנם "אין מדקדקין ביין נסך"? הרי ידועה לכל הזהירות המופלגת שיש לנהוג ביין - חותמות, הרחקה מנכרים, ועוד. לזאת יקרא "אין מדקדקין"?

את התמיהה, כיצד אמרו "אין מדקדקין ביין נסך" יש מפרשים, שכוונת רבי יהודה היא, שפעמים יש להקל בדין יין נסך, כמבואר בסמ"ג (לאוין קמ"ח), שנגר נכרי רשאי לתקן חבית יין סדוקה של יהודי, משום שאין דרכם של הנכרים לנסך באופן זה ("מראה הפנים" שם). יש שהצביעו על קולות אחרות שנאמרו ביין נסך שאליהן כיוון רבי יהודה בדבריו אלו (עיי' שו"ת מהרש"ל סי' ע"ו). ברם, עדיין יש להבין מדוע הצמיד הירושלמי הלכה זו להלכות דיינים.

חלק ממפרשי הירושלמי כותבים כי הירושלמי הצמידן כי בשתייהן מקל רבי יהודה; בדיני ממונות הוא מקל שממזר רשאי לדון, ובדיני יין נסך הוא מקל, כאמור ("פני משה", "מראה הפנים". ע"ע בשו"ת הרא"ש כלל י"ט, ובתשובות "צמח צדק" כלל קט"). להלן נציג שני פתרונות מעניינים לתמיהה עצומה זו.

הגאון רבי חנוך ארנטרוי זצ"ל, אב"ד מינכן, מבאר בספרו ("עיונים בדברי חז"ל ובלשונם"), שהפסוק "לא תטה משפט אביון" העוסק בהלכות דיינים, משמש לרב יהודה **כתזכורת** להלכות יין נסך. שכן, חבית מסוג מסויים מכונה "אובין" (עיי' תוספתא במסכת כלים ב"ק (צוקרמאנדל) פ"ב הל' ב'). רבי יהודה, אומר, איפוא, שאין לאסור חבית יין, הנקראת "אובין", שתוקנה על ידי נגר נכרי, ודבר זה רמוז בפסוק "לא תטה", לחומרה, את "משפט אביון" - את דינה של חבית זו...

פתרון מבריק אנו מוצאים בספרו של הגאון רבי ראובן מרגליות זצ"ל ("מחקרים בדרכי התלמוד וחידותיו" סי' ז'). לדבריו, רבי יהודה המובא בירושלמי, הוא אותו "רבי יהודה היה נותן בהם סימנים" המוזכר בהגדה של פסח, שנתן סימנים לזכירת עשר מכות מצרים - דצ"ך, עד"ש באח"ב.

אמור מעתה, רבי יהודה לא התכוון כלל לדיני יין נסך, אלא בא לתת סימנים להלכות דיינים! לקולות הנהוגות בבתי דין הדנים בדיני ממונות לעומת בתי דין הדנים בדיני נפשות. שהנה, המלים **יין נסך** הם ראשי תיבות: יום - דיני נפשות גומרים ביום בלבד. יום - בדיני נפשות אין פוסקים את הדין באותו יום שבו החלו לדון, אלא אם כן רוצים לזכות את הנאשם. נכרי - מי שהיה נכרי פסול לשמש כדיין בדיני נפשות אף אם התגייר. נזדקן הדין (עיי' מב/א). סריס - פסול לשמש כדיין בדיני נפשות. כ' שנה - פחות מכן כ' שנה שלא הביא ב' שערות אינו דן בדיני נפשות. בכל ההלכות הללו אין מדקדקין בדיני ממונות, כי אם בדיני נפשות... [עיי' בירושלמי סנהדרין פ"ד הל' ז' ו"א הבדלים בין דיני ממונות לדיני נפשות].

דף לו/ב מכנף הארץ ולא מפי הארץ

כולם קדושה לך ישלשו

אינו דומה נוסח תפילה של בני עדה זו לנוסח התפילה של בני עדה אחרת. רבים מאד הם השינויים בנוסחאות התפילה, ולהלן נתייחס לאחד מהם, הבא לידי ביטוי ב"קדושה" הנאמרת בחזרת הש"ץ. בגמרתנו מובא ששירת הארץ לבוראה אינה נשמעת מפי הארץ אלא מכנף הארץ, שנאמר (ישעיהו כד/טו) "מכנף הארץ זמרת שמענו". בקשר לכך מצטטים בעלי התוספות (ד"ה "מכנף הארץ")

שיעור חדש לתושבי - צפת

הננו להודיע על פתיחת שיעור חדש בדף היומי

ביהכ"נ "המרכזי"

שכונת מאור חיים

בשעה 20:00

מפי מגיד השיעור

הרב **יעקב רוטמן שליט"א**

נסא דברכתא

מעומקא דליבא

נשגור בזאת ברכת מזל טוב

לרגל השמחה השרויה במעונם של

הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשונו

הרה"ג דוד הרשור שליט"א

ביהכ"נ צעירי הציונות - פתח תקוה

לרגל הכנס בנו בעול תורה ומצוות

הרה"ג יעקב פוקסבומר שליט"א

ביהכ"נ אבשלום - תל אביב

לרגל הולדת הבן

בברכת התורה ולומדיה

מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת

ר' **אהרון יוסף ז"ל**

ב"ר יהודה אריה לייב ז"ל

נלב"ע א' ניסן תשנ"א

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אנג'לו מרדכי ז"ל**

ב"ר כלמנטה ז"ל

נלב"ע כ"ז באדר תשמ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י משפחתו - רומא

לעילוי נשמת

הר"ר **ישראל סימינובסקי ז"ל**

ב"ר שניאור זלמן ז"ל

נלב"ע כ"ז באדר א' תשנ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מהכתוב בתשובות הגאונים, שבני ארץ ישראל אינם אומרים "קדושה" אלא בשבת בלבד, שנאמר (ישעיהו ו/ב) "שרפים עמדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד". כל כנף אומרת שירה לפני הקב"ה באחד מימי השבוע. אולם, בהגיע היום השביעי אומרים השרפים לפני הקב"ה כי אין להם כנף נוספת לומר בה שירה והוא משיב להם, כי עדיין יש לו כנף אחת, שנאמר "מכנף הארץ" - בני ישראל הנמצאים על הארץ אומרים "קדושה" בשבת. אכן, במסכת סופרים (פרק כ' הלכה ז') נאמר: "כל יום שאין בו מוסף אין בו קדוש", ו"נחלת יעקב" (שם) מציין, כי הדברים עולים בקנה אחד עם דברי בעלי התוספות, שרק בשבת, וגם ביום טוב הנקרא שבת, נהגו לומר "קדושה".

מעיון בתשובות הגאונים ובחיבוריהם עולה, כי אין הכוונה לכך שבני ארץ ישראל אמרו "קדושה" בשבת בלבד, אלא הכוונה היא ל"קדושה" הנאמרת בתפילת המוסף של שבתות וימים טובים, נעריץ ונקדישך" לפי נוסח אשכנז ו"כתר" לפי נוסח ספרד (ראה ב"כתבי הגאונים" עמ' תקנ"ט), שבני בבל אמרוהו בכל תפילה מימות השבוע, ובני ארץ ישראל אמרוהו בשבתות ובימים טובים בלבד, כנהוג בימינו. אכן, לפי סידורו של רב עמרם גאון, קדושת "כתר" גם נאמרת בתפילת שחרית של כל יום מימות החול, כמנהג היהודים בני בבל בשעתם (ע"ע "נחל אשכול" על ספר האשכול לראב"ד הל' תפילה וק"ש). כידוע גם ב"קדושה" של ימות החול קיים הבדל בין נוסח ספרד לנוסח אשכנז. לפי נוסח ספרד יש לומר "כנועם שיח סוד שרפי קודש המשלשים לך קדושה", ואילו לפי נוסח אשכנז אומרים "נקדש את שמך בעולם, כשם שמקדישים אותו בשמי מרום". ההבדל בין שני נוסחאות אלו, כותב הגאון הרגוצ'ובי, בולט. שכן, לפי נוסח ספרד המתפלל **מקדש בעצמו את הקב"ה כפי שהמלאכים בעצמם מקדישים את שמו** - "כנועם שיח סוד שרפי קודש", ואילו לפי נוסח אשכנז המתפלל אומר "נקדש את שמך בעולם", ולאחר מכן הוא מציין את הקדושה הנאמרת על ידי המלאכים - "כשם שמקדישים אותו בשמי מרום". המתפלל עצמו אינו מקדש את הקב"ה, אלא הוא מזכיר שהמלאכים, בשמי רום מקדישים את הקב"ה. מעתה, כותב הגאון בעל ה"צפנת פענח" (שור"ת ח"ב סי' ק"מ), דברי בעלי התוספות הנזכרים, שבני ישראל מקדישים את הקב"ה בשבת בלבד, עולים בקנה אחד עם נוסח אשכנז, המבדיל באופן בולט בין "קדושה" של יום חול ל"קדושה" הנאמרת בשבת. לעומת זאת, לפי נוסח ספרד, בני ישראל מקדישים בעצמם את הקב"ה הן בימות החול והן בשבת [אמנם, גם לפי נוסח ספרד קיים חילוק בשבת מקדישים "המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה, יחד, מלבד החילוק הבולט של נוסח "כתר יתנו לך"].

הקדם והנצח

את נשמת יקירך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:

סיון - תמוז - אב - אלו

בגמרא המיוחדת

"מהדורת נר תמיד"

בהוצאת מאורות הדף היומי

כתב בעל החפץ חיים:

"...וכזה יראה הוא בעצמו לעשות לעילוי נשמת אביו ואמו שעמלו בכל כוחותיהם עליו... יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח. וכן ראיתי רבים נוהגים"

עשרות אלפי גמרות מודפסות ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא

לפרטים והרשמה: (שי)

טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020

מתחילים בלימוד אי"ה בשבת חוה"מ פסח!

שבת שלום חלק ח'

חדש! מאורות השבת חלק ח'

נושאי הלימוד בכרך זה:

ענייני חול בשבת, כלי שיר בשבת, השימוש בגינה ובצומח, רחיצה בשבת והכנה משבת לחול.

לפרטים והזמנות: 151-500-1700

להשיג בחנויות הספרים

